

ПРОЄКТ «ТРИМОР'Я» ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ В ЄС

Розглядається політичне та геоекономічне значення Ініціативи трьох морів як платформи регіональної співпраці для країн Центрально-Східної Європи та можливостей, які вона відкриває для України. Аналізується потенціал України щодо участі в ключових інфраструктурних проєктах, таких як Via Carpathia, що сприяє диверсифікації енергопостачання, розвитку логістики та цифрової трансформації. Акцент зроблено на стратегічній важливості 3SI в умовах російської агресії, оскільки інтеграція до ініціативи дозволяє Україні зміцнити енергетичну безпеку, посилити транскордонну співпрацю та наблизитися до стандартів Європейського Союзу. Визначено також геополітичні чинники, що впливають на ефективність участі України в Ініціативі, включно з інвестиційними ризиками та викликами безпеки. Підкреслено необхідність активнішої взаємодії з країнами-учасницями 3SI як важливий чинник європейської інтеграції України.

Ключові слова: Ініціатива трьох морів (3SI), Тримор'я, Євросоюз, економічна інтеграція, Центрально-Східна Європа, транспортна інфраструктура, енергетична безпека, цифровізація.

У XXI столітті регіональні об'єднання та ініціативи відіграють дедалі важливішу роль у геополітичному позиціонуванні країн, що прагнуть посилити свою суб'єктність у міжнародних відносинах. В умовах воєнної агресії ерефії проти України та глибокої трансформації європейської архітектури безпеки особливого значення для нашої держави набуває пошук нових форматів взаємодії з країнами Європейського Союзу. Одним із таких форматів є Ініціатива трьох морів – або Тримор'я – як платформа для поглиблення співпраці в енергетичній, транспортній та цифровій сферах. Ініціатива об'єднує дванадцять країн-членів, які водночас є членами Європейського Союзу: Австрія, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія та Чехія. Ці держави виступають за посилення регіональної кооперації у рамках ЄС, створення спільних стратегічних інфраструктурних проєктів, а також диверсифікацію джерел енергопостачання.

20 червня 2022 року Україна офіційно отримала статус партнерської держави в межах Ініціативи трьох морів. Цей крок став визнанням важливості України як ключового східного сусіда ЄС, транзитної держави з високим геостратегічним потенціалом, особливо в контексті безпекових викликів, спричинених російською агресією. У цьому контексті участь України в проєкті Тримор'я може стати не лише інструментом економічної модернізації, а й вагомим політичним важелем для зміцнення її позицій у європейському просторі.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває потреба у формуванні науково обґрунтованих стратегій та моделей інтеграції України в основні напрями розвитку Ініціативи трьох морів. Такий підхід має не лише теоретичне значення в контексті вивчення механізмів регіональної співпраці, а й практичне – у вигляді розробки конкретних політичних, правових та інфраструктурних рішень, спрямованих на посилення зв'язків з ЄС, забезпечення енергетичної безпеки та економічної стабільності країни в умовах повномасштабної війни.

Концепція «Міжмор'я» – історична і геополітична ідея створення союзу держав між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями – набула нового аналітичного звучання як соціально-політична конструкція і простір периферійної взаємодії у працях дослідників прикордонних і транскордонних студій. Цей простір розглядається як арена взаємодії імперських і постімперських впливів, що активізували вивчення «антропології міжнародних кордонів» та формування локальних ідентичностей. Значний внесок у цю сферу зробили Фредерік Барт [7], Пітер Блум [8] та Дж. Прескотт [12], які трактували кордон не як лінію розмежування, а як зону соціального та політичного конструювання простору влади.

Суттєвий внесок у дослідження концепції «Міжмор'я» зробили польські науковці, зокрема Марек Корнат, Хуберт Гакер, Адам Новак і Мацей Конарський, які аналізували різні моделі реалізації цієї ідеї – від історичних спроб інституціоналізації Балто-Чорноморського союзу до його сучасних реінтерпретацій у вигляді Ініціативи трьох морів. Їхні праці зосереджуються на проблемах реалізації ідеї з огляду на геополітичні суперечності, асиметрію інтересів учасників і вплив третіх сторін, зокрема США та росії [10].

Важливе місце в аналізі генези ідеї «Міжмор'я» посідає праця Марлен Ларуель та Елен Рів'єра, у якій розглядається еволюція концепту міжморської інтеграції від міжвоєнного періоду до сьогодення. Вони простежують історичні хронологічні етапи становлення ідеї східноєвропейської єдності, пов'язаної як із політичними амбіціями Польщі (від Юзефа Пілсудського), так і з трансформацією регіональної геостратегії після розпаду СРСР та у контексті посттрампівської зовнішньої політики США [9].

До окремого кластеру джерел, згрупованих за тематичним критерієм, належать роботи, присвячені дослідженню історичних витоків формування концепції «Тримор'я» та етапів її інституціоналізації. У цьому контексті варто звернути увагу на наукові праці О. В. Новоселової, Л. М. Шишеліної та низки інших авторів, які аналізують еволюцію ідеї геополітичної консолідації держав Центрально-Східної Європи на основі спільних географічних характеристик, зокрема наявності виходу до трьох стратегічно важливих морів – Балтійського, Чорного та Адріатичного [6]. Ці дослідження простежують генетичний зв'язок між сучасною Ініціативою трьох морів (3SI) та історичними концепціями регіонального союзу, які з'явилися ще у першій половині XX століття. Особливе значення надається ідеї, запропонованій Юзефом Пілсудським, президентом і маршалом Польщі, який висував проєкт створення Міжморського союзу як форми політичної й оборонної інтеграції країн, розташованих між росією та Німеччиною, з метою гарантування їхньої безпеки, суверенітету та незалежного розвитку.

Згадані автори наголошують, що геополітичне тяжіння регіону до моделей горизонтальної взаємодії має не лише історичне підґрунтя, але й відображає сучасні прагнення до посилення внутрішньоєвропейської солідарності та диверсифікації впливів.

Україна, яка наразі не є повноправним членом Європейського Союзу, але має статус партнера Ініціативи трьох морів (3SI), опинилася перед викликом необхідності масштабної адаптації власної інфраструктури до технічних, нормативних та екологічних стандартів ЄС. Цей процес, попри очевидну складність і потребу в значних інвестиціях, водночас відкриває широкі перспективи для стійкого економічного розвитку, інтеграції до внутрішнього ринку Європейського Союзу та розширення транскордонної співпраці.

Наразі участь України в інфраструктурних та логістичних проєктах, що реалізуються в межах Тримор'я, залишається обмеженою. Це відбувається попри те, що географічне розташування України, її транзитний потенціал та роль як ключового східного партнера ЄС на східному фланзі регіону мають стратегічне значення [11]. Транспортні коридори, такі як Via Carpathia – автомобільна магістраль, що має з'єднати Балтійське і Егейське моря через Східну Європу, – та Rail Baltica, спрямована на інтеграцію залізничної мережі Балтійських країн у систему ЄС, а також LNG-термінали для постачання зрідженого газу та цифрові інфраструктурні ініціативи, становлять ключові елементи посилення регіональної взаємодії. Вони здатні значною мірою сприяти інтеграції України до європейського простору, однак їхній потенціал досі реалізується лише частково [4].

Україна володіє суттєвим потенціалом для активного залучення до розвитку Ініціативи трьох морів (3SI), пропонуючи прикладні та стратегічно важливі рішення у сферах енергетики, транспортної логістики та інфраструктурного співробітництва. Одним із пріоритетних напрямів взаємодії виступає енергетична диверсифікація, зокрема у частині зменшення залежності регіону від постачання енергоносіїв з геополітично вразливих напрямків. У цьому контексті Україна вже реалізує свою участь у формуванні газотранспортного маршруту «Північ–Південь», що має на меті зміцнення енергетичної безпеки всього регіону Центрально-Східної Європи, забезпечуючи альтернативні шляхи постачання природного газу [2, с.234].

У транспортно-логістичному секторі Україна бере участь у реалізації міжнародного проєкту Viking Train, який з'єднує порт Одеси з країнами Балтійського узбережжя, формуючи ефективний мультимодальний вантажний маршрут між Чорним і Балтійським морями. Це забезпечує не лише спрощення перевезень, а й покращує інтеграцію української транспортної інфраструктури до європейських ринків.

Україна також демонструє високу результативність у межах багатосторонньої регіональної взаємодії, зокрема в рамках Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону (ЄСДР). Починаючи з листопада 2021 року, Україна стала першою державою, яка не є членом ЄС, але була допущена до головування в цій макрорегіональній ініціативі, що стало важливим дипломатичним і політичним досягненням [5].

Активна участь України в реалізації ЄСДР створює можливості для спільної розробки та впровадження проєктів у стратегічно важливих галузях, таких як енергетика, модернізація транспортної та логістичної інфраструктури, а також цифрова трансформація. Ці напрямки є спільними і для цілей, які переслідує Ініціатива трьох морів, що дозволяє розглядати участь України в ЄСДР як платформу для нарощування експертизи, зміцнення міждержавної співпраці та синергії з проєктами 3SI.

Завдяки таким форматам співпраці Україна поступово інтегрується у спільний інфраструктурно-економічний простір Європейського Союзу, демонструючи спроможність бути надійним партнером у процесах регіонального розвитку та стабільності в Центрально-Східній Європі.

Долучення України до Ініціативи трьох морів становило важливий стратегічний крок, який відкрив нові перспективи для економічного зростання, посилення національної та регіональної безпеки, а також стимулювання соціально-економічного розвитку. Залучення до форматів 3SI надає можливість втілювати багатосторонні проєкти у ключових секторах – зокрема, в транспортній інфраструктурі, енергетичній співпраці та цифровій трансформації [3].

Ця участь сприяє поглибленню інтеграційних процесів з Європейським Союзом, розширенню доступу до європейських ринків і інновацій, а також підвищенню рівня добробуту українського суспільства завдяки

модернізації критичних систем та посиленню зв'язків із сусідніми державами. Участь у 3SI також дозволяє Україні позиціонувати себе як ключового партнера у розбудові стабільного, безпечного та згуртованого регіону Центрально-Східної Європи.

Вступ України до Ініціативи трьох морів у статусі партнера відкрив перед нами нові можливості для політичного позиціонування в Європі. Попри те, що Україна ще не є членом ЄС, її участь у 3SI дозволяє:

- посилити свою регіональну інтеграцію в країни ЦСЄ, які підтримують її європейський та євроатлантичний курс;
- заявити про себе як активного учасника формування інфраструктурної, енергетичної та безпекової архітектури регіону;
- налагодити політичну координацію з державами, які традиційно виступають за її підтримку в ЄС і НАТО, зокрема з Польщею, Литвою, Румунією.

Для України, яка перебуває в умовах повномасштабної війни з РФ, політичне значення 3SI також полягає в міжнародному визнанні її суб'єктності та ролі у зміцненні європейської безпеки.

Ініціатива трьох морів становить собою платформу для міждержавної кооперації в інфраструктурній сфері, зосереджену на трьох ключових напрямках: транспортно-комунікаційному, енергетичному та цифровому розвитку. Ураховуючи, що до цього формату залучені тринадцять держав із різними геополітичними пріоритетами та політичними позиціями, практична реалізація спільних проєктів вимагає значних зусиль у сфері координації та узгодження інтересів. Наприклад, країни Балтії – Литва, Латвія та Естонія – демонструють солідарність із Польщею в оцінці безпекових загроз з боку Росії, тоді як Австрія дотримується більш обережного або нейтрального підходу. Своєю чергою, позиція Угорщини, Словаччини та Болгарії щодо багатьох ініціатив 3SI є варіативною та залежною від внутрішньополітичної кон'юнктури [1].

Таким чином, Ініціатива не виконує функцій політичного чи оборонного союзу, а радше виступає як гнучкий інструмент регіонального розвитку, зорієнтований на спільні інфраструктурні проєкти. Серед досягнень слід виділити створення енергетичного каркасу на північ від Карпатського регіону, що забезпечив країнам-учасникам альтернативу російським енергоресурсам. Важливою подією стало підключення Польщі до енергомережі Литви, що дало змогу опосередковано інтегрувати польську систему з усіма країнами Балтії. Крім того, у 2024 році Литва, Латвія та Естонія остаточно від'єдналися від електромережі, що залишалася пов'язаною з Росією та Білоруссю, зробивши важливий крок у напрямі енергетичного суверенітету. Водночас, на південь від Карпат інфраструктура значно менш розвинена. Для досягнення повної енергетичної інтеграції потрібно розширювати генеруючі потужності, зокрема будувати нові атомні електростанції та впроваджувати сучасні технології у сфері енергетики.

У транспортній галузі прикладом реалізованого проєкту є завершення в Польщі будівництва «Бурштинової автомагістралі», яка з'єднує північ країни з її південними регіонами. Значний прогрес досягнуто і в рамках трасового коридору Via Carpatia, проте відсутність з'єднувальної інфраструктури на території Словаччини уповільнює створення суцільного транспортного маршруту між Балтійським і Чорним морями [1].

У цьому контексті Україна виглядає перспективним партнером для розширення транспортно-логістичної мережі. Зокрема, маршрут через території Галичини, Закарпаття та Буковини може стати ефективною альтернативою та стратегічним рішенням для з'єднання Польщі з Румунією. Однак повномасштабна війна, розв'язана Росією, ускладнює реалізацію інфраструктурних ініціатив в Україні, оскільки потенційні проєкти знаходяться під загрозою ракетних ударів, навіть якщо вони розташовані на віддаленні від зони бойових дій.

Попри ці ризики, враховуючи відсутність прогресу в будівництві Via Carpatia на словацькій ділянці, український маршрут у довгостроковій перспективі може стати оптимальним варіантом транскордонного транспортного коридору, що об'єднає Північ і Південь Європи в межах простору 3SI.

Таким чином, Ініціатива трьох морів виступає впливовим інструментом економічної консолідації держав Центрально-Східної Європи, і в цьому контексті Україна має значний потенціал для активного долучення та зміцнення власної ролі в регіоні. В умовах війни, спричиненої широкомасштабним вторгненням Росії, участь у проєктах 3SI набуває для України стратегічного значення не лише як інструменту відновлення, а й як механізму глибшої інтеграції з європейською інфраструктурною та енергетичною системою.

Ключові транснаціональні проєкти, такі як Via Carpathia, відкривають нові можливості для модернізації транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури України, сприяючи її інтеграції в загальноєвропейський ринок. Це особливо важливо на тлі зруйнованих логістичних ланцюгів і необхідності відновлення критичних інфраструктур після російської агресії.

Залучення до проєктів Ініціативи трьох морів дозволяє Україні розширити енергетичну диверсифікацію, остаточно подолати залежність від російських ресурсів та активізувати логістичні маршрути, зокрема в напрямку Балтійського й Адріатичного морів. Це є ключовим чинником зміцнення економічної стабільності та конкурентоспроможності держави в післявоєнний період.

Крім того, розвиток інфраструктурних проєктів у межах 3SI створює сприятливе середовище для залучення інвестицій у стратегічні галузі, зокрема транспорт, енергетику, ІТ та оборонно-промисловий комплекс. Такі ініціативи не лише стимулюють економічне зростання, а й сприяють поглибленню регіонального партнерства та посиленню геополітичної суб'єктності України в просторі Центрально-Східної Європи.

Таким чином, участь у 3SI може стати важливим елементом нової архітектури безпеки та розвитку для України, що поєднує прагматичний економічний інтерес із геополітичною доцільністю.

References

1. Zhuravskiy, vel G. P. (2025). Abo my stvorymo polsko-ukrainske partnerstvo, abo my prohraemo [Either we will create a Polish-Ukrainian partnership or we will lose]. *Nezalezhnyi kulturolohichniy chasopys <Yi>*. Retrieved from: <https://ji-magazine.lviv.ua/2025/abo-stvorymo-polsk-ukrainske-partnerstvo-abo-prohrayemo.htm> [in Ukrainian].
2. Kondratenko, O. (2019). Skhidnoievropeyskyi kontekst zovnishnoi polityky Ukrainy: kryza chy shans? [Eastern European Context of Ukraine's Foreign Policy: Crisis or Chance?]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 2 (98), (pp. 224-268) [in Ukrainian].
3. Semenova, I. (2022). «Nash zviazok iz vilnym svitom». Shcho take Trymoria i chomu Ukraina prahne pryednatysia do tsoho obiednannia 12 krain YeS [«Our connection with the free world». What is the Three Seas and why Ukraine seeks to join this association of 12 EU countries]. *NV.UA*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/trimor-ya-shcho-ce-ta-yaki-krajini-do-nogo-vhodyat-ukrajina-stala-partnerom-iniciativi-troh-moriv-50251323.html> [in Ukrainian].
4. Sekh, D. A. (2024). Infrastrukturi proiekty Mizhmoria yak instrument ekonomichnoi intehtatsii Ukrainy z Tsentralno-Skhidnoiu Yevropoiu [Infrastructure projects of the Intermarium as an instrument of economic integration of Ukraine with Central and Eastern Europe]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, 50, (pp. 212-216). Retrieved from: http://www.apfs.nuoua.od.ua/archive/50_2024/37.pdf [in Ukrainian].
5. Slyvchuk, O. (2022). Trymoria staie blyzhchym: shcho dopomozhe Ukraini v tsentralnoievropeiskii initsiatyvi [The Three Seas is getting closer: what will help Ukraine in the Central European initiative]. *Ukrainska pravda*. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/01/25/7133066/> [in Ukrainian].
6. Sharov, O. M. (2014). Vykhid z kryzy: uroky «Planu Marshalla» ta perspektyvy dlia Ukrainy [Out of the crisis: lessons from the Marshall Plan and prospects for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, 12, (pp. 20-27) [in Ukrainian].
7. Barth, F. (1969). Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference. Boston: Little, Brown and Co. Retrieved from: <https://archive.org/details/ethnicgroupsboun0000unse> [in English].
8. Bloom, P. (2017). The Ethics of Neoliberalism: The Business of Making Capitalism Moral. New York: Routledge. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315619019/ethics-neoliberalism-peter-bloom> [in English].
9. Laruelle, M. & Rivera, E. (2019). Imagined Geographies of Central and Eastern Europe: The Concept of Intermarium. *IERES Occasional Papers*. Retrieved from: https://www.ifri.org/sites/default/files/migrated_files/documents/atoms/files/laruelle-rivera-ieres_papers_march_2019_1.pdf [in English].
10. Łukasiewicz, S. (2018). Wojny koncepcyjne historyków. Na marginesie książki Marka Jana Chodakiewicza o «Międzymorzu» [Conceptual wars of historians. On the sidelines of Marek Jan Chodakiewicz's book on the «Inter-Mediterranean»]. Retrieved from: <https://ohistorie.eu/2018/07/20/wojny-koncepcyjne-historykow-na-marginesie-ksiazki-marka-jana-chodakiewicza-o-miedzymorzu/> [in Polish].
11. Petar, K. (2018). The Three Seas Initiative: geographical determinants, geopolitical foundations, and prospective challenges. *Hrvatski Geografski Glasnik*. 80/1, (pp. 99-124). Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/326073180_The_Three_Seas_Initiative_geographical_determinants_geopolitical_foundations_and_prospective_challenges [in English].
12. Prescott, J. R. V. (1987). Political frontiers and boundaries. London. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315747651/political-frontiers-boundaries-prescott> [in English].

DOI 10.34132/mspc2025.01.10.07

Iryna Hrabovets
Liudmyla Kalashnikova
Liudmyla Chernous

THE THREE SEAS PROJECT AS A POLITICAL TOOL FOR STRENGTHENING UKRAINE'S POSITION IN THE EU

The article examines the political and geo-economic significance of the Three Seas Initiative as a platform for regional cooperation for the countries of Central and Eastern Europe and the opportunities it opens for Ukraine. The article analyzes Ukraine's potential to participate in key infrastructure projects, such as Via Carpathia, which contributes to the diversification of energy supply, logistics development, and digital transformation. The emphasis is placed on the strategic importance of 3SI in the context of Russian aggression, as integration into the initiative allows Ukraine to strengthen energy security, enhance cross-border cooperation, and move closer to European

Union standards. The author also identifies geopolitical factors that affect the effectiveness of Ukraine's participation in the Initiative, including investment risks and security challenges. The author emphasizes the need for more active cooperation with the 3SI member states as an important factor in Ukraine's European integration.

Keywords: Three Seas Initiative (3SI), Three Seas Region, European Union, economic integration, Central and Eastern Europe, transport infrastructure, energy security, digitalization.

Відомості про автора / Information about the Author

Ірина Грабовець, к. соц. наук, доцент, завідувач кафедри соціології та масових комунікацій Криворізького державного педагогічного університету, м. Кривий Ріг, Україна. E-mail: iryna.hrabovetz@kdpu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0704-4167>.

Iryna Hrabovets, PhD in Sociology, Associate Professor, Head of the Department of Sociology and Mass Communications, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine. E-mail: iryna.hrabovetz@kdpu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0704-4167>.

Людмила Калашнікова, д. соц. наук, професор, професор кафедри соціології та масових комунікацій Криворізького державного педагогічного університету, м. Кривий Ріг, Україна. E-mail: lvkalashnikova@kdpu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9573-5955>.

Liudmyla Kalashnikova, Doctor of Social Sciences, Professor, Professor of the Department of Sociology and Mass Communications, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine. E-mail: lvkalashnikova@kdpu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9573-5955>.

Людмила Черноус, к. соц. наук, доцент, доцент кафедри соціології та масових комунікацій Криворізького державного педагогічного університету, м. Кривий Ріг, Україна. E-mail: lydmyla.chemous@kdpu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0916-7205>.

Liudmyla Chernous, PhD in Sociology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Sociology and Mass Communications, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine. E-mail: lydmyla.chemous@kdpu.edu.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0916-7205>.

© І. Грабовець, Л. Калашнікова, Л. Черноус
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією